

Чмихало Г.Г.

*магістр історичних наук,
військова частина А1314*

Квятковський Р.В.

*магістр соціальної роботи,
військова частина А1277*

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ВІРМENO-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ (ДРУГОЇ КАРАБАСЬКОЇ ВІЙНИ)

Актуальність теми обумовлена тим, що на сучасному етапі Вірмено-Азербайджанський конфлікт зазнав динамічних змін, а розвиток подій і ситуація, яка склалася на Кавказі в результаті Другої карабаської війни, не може залишитися поза увагою. Тим більше, що однією зі сторін цього конфлікту є Російська Федерація.

Мета даної роботи полягає у виявленні особливостей даного конфлікту, який мав чітко виражену і розгалужену гібридну складову, встановлення факторів, які вплинули на отримання переваги в інформаційному просторі.

Окремо приділена увага та розглянуто особливості інформаційного супроводу бойових дій в Нагірному Карабаху до початку Другої карабаської війни, під час активних бойових дій та у постконфліктний період.

Протистояння між Азербайджаном та Вірменією в Нагірному Карабаху, яке з новою силою спалахнуло у вересні 2020 року, розгорталось не лише на полі бою, але й в інформаційному просторі, а інформаційна війна стала невіддільною складовою конфлікту.

Передконфліктний період. В передконфліктний період інформаційний вплив Азербайджану був сфокусований на дискредитації всього, що пов'язано з Вірменією – історії, релігії, культури з демонстрацією окупаційної політики Вірменії та апелюванням до легітимності своїх дій на підставі резолюції ООН про територіальну цілісність Азербайджану. Також, активно розповсюджувались матеріали патріотичного спрямування та матеріали дискредитації вірменської держави та армії в цілому.

Згідно з даними сервісу NetBlocks, в Азербайджані також було заблоковано соціальні мережі та месенджери: Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, Youtube, TikTok, Facebook Messenger, Skype, Zoom, WhatsApp [2].

Період активних бойових дій. Інформаційний вплив в період гострої фази конфлікту, здебільшого стосувався дискредитації, залякування та дезінформації. Це здійснювалось з метою зниження психологічного стану військ противника, введення його в оману та формування панічних настроїв серед цивільного населення. Також обидві сторони намагались нівелювати інформаційний вплив, який здійснювався противником.

28 вересня 2020 року Азербайджан провів інформування для військових аташе та поширив інформацію про виступ глави Азербайджану на Генасамблеї ООН, що відбувся за 2 дні до початку конфлікту й був присвячений агресії Вірменії [1].

З початком бойових дій всі інформаційні ресурси Азербайджану почали подавати інформацію, яка висвітлювалась виключно з офіційних джерел і не дозволялось оприлюднення інформації від опозиційних сил.

Державний комітет по роботі з діаспорою Азербайджану також звернувся до азербайджанців, які проживають за кордоном, не використовувати неофіційну, неуточнену та упереджену інформацію в соціальних мережах, електронних ЗМІ та інших ЗМІ [1].

Азербайджан активно поширював інформацію про успішне ведення бойових операцій та уже в перші дні заявляв про звільнення щонайменше семи ненаселених пунктів у «буферній зоні» на території Нагірного Карабаху, знищення кількох постів противника і взяття під контроль..важливих..висот.

Вірменія, в свою чергу, намагалась спростувати цю інформацію. Також вірмени стверджували, ніби на іншому боці воюють турецькі найманці. Згодом у Єревані визнали втрату територій в горах Карабаху, а Азербайджан заявляв про все нові й нові зайняті населені пункти.

За місяць контрнаступальної операції Азербайджан прозвітував про звільнення від вірменської окупації чотирьох міст, трьох селищ і 166 сіл [6].

Обидві сторони заявляли про обстріли противником цивільних об'єктів та загибель мирних мешканців. Зокрема, Азербайджан показував наслідки обстрілів із території Вірменії свого другого за розміром міста Гянджа.

Водночас, з боку Вірменії з 27 вересня 2020 року спостерігались панічні настрої, і лише згодом почала систематично з'являтися інформація про хід боїв. Вірменія розглядала можливість визнання незалежності Нагірного Карабаху та зверталася по допомогу до Росії в рамках оборонного пакту ОДКБ. У Москві на це заявляли, що допомога можлива лише за умови агресії Азербайджану проти самої Вірменії, а не на території окупованого вірменами Нагірного Карабаху. Також, як свідчать неофіційні джерела, президент Вірменії здійснив дзвінок до президента РФ Володимира Путіна та отримав відмову на прохання у військовій допомозі, що суттєво вплинуло на ситуацію [1].

У Вірменії питання захисту інформаційного простору було зрушено лише 1 жовтня 2020 року, коли у країні було заборонено соціальну мережу TikTok. Спочатку головні зусилля Міністерства оборони Вірменії було спрямовано на боротьбу з панічними настроями. Зокрема, громадян закликали не оприлюднювати відео щодо проводів добровольців та призовників, що направляють у район ведення бойових дій [5].

На законодавчому рівні питання захисту інформаційного простору Вірменії було розв'язано лише 8 жовтня 2020 року. Кабміном було прийнято законопроект, який вніс зміни до рішення «Про введення воєнного стану у Вірменії», підписане 27 вересня 2020 року. Згідно з цим документом, заборонялась публікація висловлювань, які критикують, спростовують, ставлять під сумнів ефективність або іншим чином знецінюють представників державних органів, органів місцевого самоврядування, державної безпеки та інших структур, що забезпечують режим воєнного стану. Заборонялась агітація, яка ставить під сумнів обороноздатність та безпеку Вірменії та невизнаної Нагірно-Карабаської Республіки. Контроль за дотриманням закону мала здійснювати поліція Республіки Вірменія, у тому числі здійснювати необхідні дії для видалення оприлюднених повідомлень та інформації, а також тимчасово конфісковувати або накладати арешт на пристрої для друку, радіомовлення та копіювальні технічні засоби [2].

Агітаційно-пропагандистські матеріали створювали обидві сторони. Традиційні форми пропаганди та дезінформації була присутня навіть в офіційних повідомленнях міністерств оборони Азербайджану та Вірменії. Зокрема, це стосується інформації щодо зменшення власних втрат та перебільшення втрат супротивника, взаємні звинувачення сторін у використанні забороненої зброї або розміщення військової техніки під прикриттям житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури,

використання мирного населення у якості «живого щита». Такі повідомлення майже одразу спростовувались супротивником.

Також, обидві сторони використовували емоційну складову при підготовці своїх інформаційних матеріалів з самого початку військового конфлікту. Були використані відео та зображення, які мали великий емоційний потенціал. Зокрема, це зображення понівечених тіл, малих дітей та літніх людей у бомбосховищах.

Слід зазначити, що вже на наступний день після початку конфлікту в Нагірному Карабаху активізувались російські пропагандисти, які на своїх Telegram-каналах та в російських ЗМІ стали поширювати на російську аудиторію інформацію про тяжке становище цивільних мешканців Нагірного Карабаху, масове надходження добровольців з Вірменії до Нагірного Карабаху та втрати азербайджанської сторони, демонстрували відстеження руху літаків з третіх країн та звинувачували їх у постачанні зброї та найманців для Азербайджану.

Крім того, російська пропаганда поширювала інформацію про релігійну ворожнечу, обстріли цивільних мешканців та факти прямого втручання Туреччини у війну. Проте, з часом риторика російських ЗМІ змінилась на нейтральну.

9 жовтня 2020 року Російською Федерацією широко висвітлювалась зустріч міністрів закордонних справ Азербайджану і Вірменії, а також глави МЗС Росії Сергія Лаврова за підсумками якої була досягнута домовленість про припинення вогню в Нагірному Карабаху з 12:00 10 жовтня 2020 року. Сторони мали б провести обмін військовополоненими, іншими утримуваними особами й тілами загиблих за посередництва Міжнародного комітету Червоного Хреста. Однак ці, а також наступні домовленості про гуманітарний «режим тиші» не були реалізовані [3].

7 листопада 2020 року азербайджанські сили звільнили історичне місто Шуша і підійшли впритул до Степанакерта. Вихід на цей оперативний рубіж означав, що за кілька днів Азербайджан може взяти також Ханкенді і решту контрольованих вірменами районів. Після цього Среван погодився на мирну угоду за участі Росії [4].

Посконфліктний період. В період постконфліктного врегулювання ситуації з боку Азербайджану та Туреччини йшла активна дискредитація російських миротворців та розповсюджувались заяви посадовців Туреччини, що турецькі військові будуть виконувати роль миротворців у Нагірному Карабаху.

В цей період Росія демонструвала процеси руйнування азербайджанськими військовими православних святинь вірмен, аби спровокувати конфлікт на релігійній основі. Також поширювались повідомлення, що Росія своїм втручанням запобігла повномасштабній війні між Вірменією та Азербайджаном.

Під час інформаційної кампанії звинувачення про застосування найманців у війні лунало з обох сторін конфлікту. Так само сторони застосовували кібернетичний вплив певними спільнотами, коли блокувались соціальні мережі, ламалися інтернет сайти підприємств. Однак такі дії були більш ефективними з боку Азербайджану.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний центр протидії російській пропаганді // Міжнародний круглий стіл «Особливості інформаційного супроводу бойових дій в Нагірному Карабаху», 18 листопада 2020 р. URL: <https://youtu.be/XJetrICO2Gk>
2. Міжнародний центр протидії російській пропаганді // Гібридна складова вірмено-азербайджанської війни, В.Бикова, 15 листопада 2020 р. URL: <https://www.iccrp.org/gibrydna-skladova-vmirmeno-azerbajdzhanskoyi-vijny-chasty-na-1>
3. BBC News // Українська служба // Чому Азербайджан виграв війну у Карабаху? П. Аксьонов. 12 листопада 2020 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54912350>
4. International public broadcaster Deutsche Welle // Nagorno-Karabakh: Azerbaijan discloses troop deaths despite cease-fire, 23 грудня 2020 р. URL: <https://www.dw.com/en/nagorno-karabakh-azerbaijan-discloses-troop-deaths-despite-cessate-fire/a-55926945>
5. Media company Bloomberg // Oil Cash and Kim Kardashian Take Armenia-Azerbaijan Conflict Online, М. Champion, 9 жовтня 2020 р. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-10-09/kardashian-tweets-military-videos-take-karabakh-fight-virtual>
6. Project: The Rule of Law in Armed Conflicts (RULAC) // Military occupation of Azerbaijan by Armenia, редакція від 23 грудня 2020 р. URL: <http://www.rulac.org/browse/conflicts/military-occupation-of-azerbaijan-by-armenia#collapse4accord>